

КОНСОЛІДАЦІЯ КАПІТАЛУ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ ВТРАТИ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ

Досліджено консолідацію капіталу як комплексний інструмент забезпечення стабільного функціонування та сталого розвитку економічних систем різного рівня в умовах зростання невизначеності та ризиків. Актуальність дослідження зумовлена посиленням дестабілізуючого впливу макроекономічних, фінансових і структурних чинників, що формують загрози втрати економічної стійкості суб'єктів господарювання, галузевих комплексів і національної економіки загалом.

Метою статті є наукове обґрунтування форм, умов і науково-методичних засад використання консолідації капіталу як ефективного інструменту протидії загрозам економічної стійкості в сучасному трансформаційному середовищі. В межах дослідження застосовано системний, структурно-функціональний і ієрархічний підходи, що дало змогу розглянути консолідацію капіталу як динамічний процес інтеграції фінансових, виробничих та організаційно-управлінських ресурсів.

Доведено, що вплив консолідації капіталу має багаторівневий характер і реалізується на мікро-, мезо- та макроекономічних рівнях. На рівні підприємств вона сприяє підвищенню фінансової стійкості шляхом оптимізації структури капіталу, зниження боргового навантаження та підвищення ліквідності. На мезоекономічному рівні консолідація капіталу забезпечує формування бізнес-інтегрованих структур і галузевих об'єднань, що підвищують адаптивність регіональних економічних систем і зменшують фрагментацію ресурсів. На макроекономічному рівні вона виступає інструментом концентрації інвестиційних ресурсів, стабілізації фінансової системи та узгодження короткострокових стабілізаційних заходів із довгостроковими цілями сталого розвитку.

Ефективність консолідації капіталу як інструменту протидії економічним загрозам визначається сукупністю умов, серед яких ключовими є якість інституційного середовища, стратегічна спрямованість управлінських рішень, превентивний характер застосування консолідації та баланс між концентрацією й диверсифікацією капіталу, за відсутності належних умов консолідація може втрачати стабілізаційний потенціал і набувати ознак додаткового джерела системних ризиків.

Науково обґрунтоване використання консолідації капіталу створює передумови для підвищення адаптивності та довгострокової економічної стійкості в умовах зростаючої невизначеності, а також формує методичну основу для подальших досліджень, спрямованих на розробку прикладних механізмів управління процесами консолідації в економічних системах різного рівня.

Ключові слова: консолідація капіталу; економічна стійкість; сталий розвиток; економічні системи; фінансова стабільність; інтеграція бізнесу; злиття та поглинання; ризики й невизначеність; інституційне середовище; стратегічне управління; інтегрований підхід.

Вступ. Сучасні трансформаційні процеси в економіці характеризуються зростанням рівня нестабільності, посиленням зовнішніх і внутрішніх викликів, ускладненням фінансових потоків та підвищенням ризиків втрати економічної стійкості суб'єктів господарювання і національних економічних систем загалом. Глобалізація ринків, фінансові та структурні кризи, технологічні зрушення, геополітична напруженість і порушення інвестиційних зв'язків зумовлюють необхідність пошуку нових інструментів забезпечення стабільності та адаптивності економіки.

За таких умов економічна стійкість розглядається як ключова характеристика здатності економічних систем зберігати функціональність, платоспроможність і розвитковий потенціал в умовах дії загроз та невизначеності. Водночас аналіз сучасного стану теоретичних і прикладних досліджень свідчить, що наявні механізми протидії загрозам втрати економічної стійкості не завжди є достатньо ефективними, зокрема в ситуаціях обмеженості фінансових ресурсів, фрагментованості капіталу та низького рівня інвестиційної взаємодії.

У цьому контексті особливої актуальності набуває консолідація капіталу як потенційний стабілізаційний інструмент, здатний забезпечити концентрацію фінансових, інвестиційних і організаційних ресурсів для підвищення стійкості економічних суб'єктів. Процеси об'єднання капіталу створюють передумови для зниження фінансових ризиків, покращення доступу до довгострокових джерел фінансування, підвищення ефективності управління та реалізації масштабних стратегічних ініціатив.

Водночас у науковій літературі спостерігається суперечність між практичною значущістю консолідації капіталу як механізму стабілізації економічних систем та недостатнім рівнем її теоретико-методичного опрацювання саме в аспекті протидії загрозам втрати економічної стійкості. Більшість досліджень зосереджені на аналізі консолідації капіталу з позицій підвищення ефективності діяльності підприємств, оптимізації корпоративної структури або інвестиційної привабливості, тоді як її роль як інструменту забезпечення стійкості та зменшення системних ризиків залишається розкритою фрагментарно.

Відсутність науково обґрунтованих підходів до оцінювання впливу різних форм консолідації капіталу на рівень економічної стійкості ускладнює прийняття управлінських рішень у кризових та посткризових умовах. Це знижує ефективність державної економічної політики, корпоративного управління та стратегічного планування розвитку підприємств і галузей.

Наявна наукова проблема полягає у недостатній розробленості теоретичних і методичних засад використання консолідації капіталу як засобу протидії загрозам втрати економічної стійкості. Зазначене зумовлює необхідність поглибленого дослідження сутності, форм і механізмів консолідації капіталу, а також оцінювання її впливу на забезпечення стійкого функціонування економічних систем у сучасних умовах.

Таким чином, тема дослідження є актуальною, оскільки спрямована на вирішення важливого науково-практичного завдання — формування науково обґрунтованого підходу до використання консолідації капіталу як інструменту підвищення економічної стійкості та протидії дестабілізуючим загрозам у сучасній економіці.

Аналіз джерел. У наукових дослідженнях проблема консолідації капіталу розглядається як багаторівневе економічне явище, що охоплює процеси інтеграції бізнесу, трансформації структури капіталу, макрофінансової стабілізації та

стратегічного розвитку економічних систем. Узагальнення наявних підходів дозволяє виокремити декілька взаємопов'язаних напрямів аналізу, які формують сучасне наукове розуміння цієї проблематики.

У межах інституціонально-інтеграційного підходу консолідація капіталу трактується як механізм формування вертикально інтегрованих корпоративних структур, здатних підвищувати ефективність координації економічної діяльності та знижувати транзакційні витрати. У таких дослідженнях акцент робиться на міжгалузевій взаємодії та інституційних умовах перерозподілу капіталу, що дозволяє розглядати консолідацію не лише як фінансову, а як структуроутворюючу категорію економічного розвитку [1]. Цей підхід закладає теоретичні засади аналізу консолідації капіталу як джерела довгострокової стійкості складних виробничо-економічних систем.

Подальший розвиток інституціональної логіки простежується у роботах, де консолідація капіталу аналізується через призму бізнес-інтегрованих структур та їх ролі у регіональному розвитку. У таких дослідженнях інтеграція капіталу розглядається як інструмент формування сталих господарських зв'язків, розвитку кластерних утворень і посилення адаптивності регіональних економік до структурних трансформацій [2]. Відповідно, консолідація капіталу пов'язується з управлінськими механізмами розвитку, що виходять за межі окремого підприємства та охоплюють регіональний економічний простір.

На макроекономічному рівні консолідація капіталу інтегрується в проблематику стратегічного розвитку та фінансово-економічного регулювання промисловості. Дослідження цього напрямку підкреслюють взаємозалежність між концентрацією фінансових ресурсів, державною промисловою політикою та забезпеченням структурної стійкості економіки в умовах тривалих трансформаційних і кризових процесів [3]. У цьому контексті консолідація капіталу постає як елемент системного регулювання, спрямованого на модернізацію виробничої бази та посилення економічної стабільності.

Значний сегмент досліджень зосереджений на мікроекономічному вимірі проблеми, де консолідація капіталу опосередковано розглядається через структуру фінансування підприємств. У відповідних роботах доводиться, що оптимізація співвідношення власного та позикового капіталу є визначальним чинником фінансової стійкості суб'єктів господарювання, особливо в умовах підвищеної невизначеності та ринкової турбулентності [4]. Такий підхід дозволяє поєднати процеси концентрації фінансових ресурсів із завданнями управління фінансовими ризиками та платоспроможністю підприємств.

Сучасні дослідження розширюють фінансовий вимір аналізу, інтегруючи принципи сталого розвитку та ESG-орієнтованого фінансування. У цьому напрямі консолідація капіталу розглядається як необхідна передумова мобілізації інвестиційних ресурсів для відбудови та довгострокового розвитку економіки, з урахуванням екологічних і соціальних обмежень [5]. Таким чином формується перехід від традиційного фінансового підходу до більш комплексного бачення економічної стійкості.

Окреме місце в наукових дослідженнях посідає макрофіскальний підхід, у межах якого консолідація розглядається як механізм стабілізації державних фінансів. Аналізується роль бюджетної та фіскальної консолідації у зменшенні боргових дисбалансів і формуванні фінансової стійкості держави, що створює передумови для стабільного економічного середовища [6]. Цей підхід дозволяє розширити дослідження консолідації капіталу до рівня національних фінансових систем.

Антикризовий вимір проблеми розкривається через концепцію управління розвитком промислових підприємств, де консолідація ресурсів розглядається як інструмент подолання структурних та фінансових криз. У межах цього підходу увага зосереджується на реструктуризації, диверсифікації та стратегічному управлінні як засобах відновлення стійкості підприємств у нестабільному середовищі [7].

Важливим напрямом досліджень є аналіз злиттів і поглинань як ключової форми консолідації капіталу. У відповідних роботах такі операції трактуються як механізм підвищення конкурентоспроможності компаній за рахунок досягнення синергетичних ефектів, оптимізації структури активів та укрупнення бізнесу [8]. Водночас досліджуються інституційні та ринкові обмеження розвитку ринку M&A в Україні, зокрема проблеми прозорості, регуляторних ризиків та захисту прав власності [9].

Сучасні підходи до аналізу злиттів і поглинань акцентують увагу на їх ролі як адаптивної стратегії розвитку компаній у кризових та воєнних умовах. У таких дослідженнях посилюється значення оцінювання ризиків, попереднього аудиту та стратегічної узгодженості інтеграційних рішень [10]. Крім того, M&A розглядаються і в контексті міжнародного бізнесу як інструмент підвищення економічної ефективності та глобальної конкурентоспроможності компаній [11].

Завершуючи узагальнення наукових підходів, слід відзначити системно-фінансовий підхід, у межах якого фінансова система країни аналізується як цілісний механізм забезпечення макроекономічної та фінансової стійкості. Консолідація фінансових ресурсів у цьому разі пов'язується з ефективністю функціонування інституцій, фінансових ринків і регуляторних механізмів [12]. наукові дослідження свідчать, що консолідація капіталу розглядається на різних рівнях економічної системи — від структури капіталу підприємств і корпоративних інтеграційних угод до фіскальної політики та функціонування фінансової системи держави. Водночас у наявних працях недостатньо інтегровано досліджується взаємозв'язок між формами консолідації капіталу та забезпеченням економічної стійкості в умовах масштабних трансформацій, що обґрунтовує доцільність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розроблення науково-методичних засад використання консолідації капіталу як ефективного інструменту протидії загрозам втрати економічної стійкості, а також визначення механізмів, форм і умов її впливу на забезпечення стабільного функціонування та сталого розвитку економічних систем різного рівня в умовах зростання невизначеності й ризиків.

Основна частина. Консолідація капіталу — це економічний процес об'єднання фінансових, матеріальних або інвестиційних ресурсів різних суб'єктів господарювання з метою підвищення їхньої фінансової стійкості, ефективності діяльності та конкурентоспроможності.

У загальному розумінні консолідація капіталу означає зосередження капіталу в руках меншої кількості власників або економічних структур шляхом злиття, поглинання, кооперації чи інших форм інтеграції бізнесу. Такий процес дозволяє акумулювати значні обсяги ресурсів для реалізації масштабних проєктів, зниження ризиків і оптимізації витрат.

У фінансово-економічному аспекті консолідація капіталу проявляється через: злиття та поглинання підприємств; створення корпоративних груп, холдингів, фінансово-промислових груп; залучення спільних інвестицій або стратегічних партнерів;

формування консолідованої фінансової звітності.

У інвестиційній та девелоперській діяльності консолідація капіталу полягає в об'єднанні коштів інвесторів, девелоперів, банків і держави для фінансування складних та капіталомістких проєктів (будівництво, реконструкція, інфраструктурні об'єкти). Це дає змогу розподілити ризики між учасниками, забезпечити довгострокове фінансування та підвищити інвестиційну привабливість проєктів.

З точки зору економічного розвитку, консолідація капіталу сприяє:

- концентрації ресурсів у пріоритетних секторах економіки;
- підвищенню продуктивності та інноваційної активності;
- укрупненню бізнесу та виходу на нові ринки;
- посиленню можливостей реалізації стратегій сталого розвитку.

Консолідація капіталу є важливим механізмом структурних змін в економіці, що забезпечує ефективніше використання ресурсів і створює передумови для реалізації масштабних інвестиційних та соціально значущих проєктів

У сучасній економічній науці проблема консолідації капіталу та її впливу на фінансову й економічну стійкість господарських систем розглядається з позицій різних наукових підходів, що відображає багатовимірність і комплексність цього явища.

Значний внесок у дослідження інституціональних та інтеграційних аспектів консолідації капіталу зроблено С. В. Григор'євою. Авторка трактує консолідацію капіталу як важливу передумову формування вертикально-інтегрованих компаній, здатних знижувати транзакційні витрати та забезпечувати міжгалузеву координацію економічної діяльності. У межах такого підходу консолідація розглядається не лише як фінансовий процес, а як інституційний механізм посилення структурної цілісності національної економіки.

Подальший розвиток системно-інтеграційного бачення проблеми простежується у працях О. І. Амоші, Н. В. Трушкіної та В. А. Шипоші, які зосереджують увагу на бізнес-інтегрованих структурах як інструменті підвищення стійкості промислових систем на регіональному рівні. Дослідники розглядають інтеграцію капіталу через призму кластеризації, кооперації учасників ланцюгів створення вартості та формування координаційних механізмів управління розвитком, що забезпечують адаптивність регіональної економіки до структурних змін.

У праці О. І. Амоші та О. О. Амоші питання консолідації капіталу та структурних зрушень піднімається вже на макроекономічному та стратегічному рівні. Автори акцентують увагу на ролі фінансово-економічного регулювання та державної промислової політики у забезпеченні довгострокового розвитку й стійкості промисловості. У цьому контексті консолідація капіталу розглядається як елемент ширшого процесу структурної модернізації національної економіки.

Вагомий пласт досліджень присвячений мікроекономічному фінансовому аспекту стійкості підприємств. Зокрема, Т. М. Сторожук, Н. В. Малинич та Д. Л. Пастух доводять, що структура капіталу є одним із ключових чинників фінансової стійкості підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища. Автори використовують фінансово-аналітичний підхід, обґрунтовуючи необхідність оптимізації співвідношення власного та позикового капіталу як інструменту підвищення платоспроможності та зниження фінансових ризиків.

Узагальнення наукових підходів до консолідації капіталу та стійкості економічних систем

Джерело	Трактування	Науковий підхід	Основні інструменти / механізми
Григор'єва С. В. (2016)	Консолідація капіталу як передумова формування та розвитку вертикально-інтегрованих компаній і зниження трансакційних витрат в економіці	Інституціонально-інтеграційний, структурний	Вертикальна інтеграція, міжгалузевий перерозподіл капіталу, скорочення трансакційних витрат, інституційна координація
Амоша О. І., Трушкіна Н. В., Шипоша В. А. (2021)	Бізнес-інтегрована структури як інструмент регіонального розвитку та підвищення стійкості промислових систем	Системно-структурний, регіонально-економічний	Корпоративна інтеграція, кластеризація, управління ланцюгами створення вартості, координаційні механізми
Амоша О. І., Амоша О. О. (2024)	Фінансово-економічне регулювання та стратегія розвитку промисловості в умовах структурної трансформації	Стратегічно-інституційний, макроекономічний	Державна промислова політика, інвестиційні стимули, структурна модернізація, фінансове регулювання
Сторожук Т. М., Малинич Н. В., Пастух Д. Л. (2020)	Структура капіталу як ключовий чинник фінансової стійкості підприємства в умовах нестабільності	Фінансово-аналітичний, мікроекономічний	Оптимізація співвідношення власного і позикового капіталу, коефіцієнтний аналіз, фінансові важелі
Діба М. І., Гернего Ю. О., Шкода Т. Н. (2022)	Мобілізація фінансових ресурсів для відновлення економіки з урахуванням ESG-критеріїв	Інституційно-фінансовий, сталого розвитку	ESG-фінансування, зелені інструменти, публічно-приватне партнерство, міжнародні фінансові механізми
Лисяк Л. В. (2015)	Фіскальна консолідація як інструмент макрофінансової стабілізації та зменшення боргових ризиків	Макрофіскальний, стабілізаційний	Бюджетна консолідація, оптимізація державних витратків, податкове регулювання
Кизим М. О. (2017)	Антикризове управління розвитком промислових підприємств у турбулентному середовищі	Антикризовий, системно-управлінський	Реструктуризація, диверсифікація, санація, стратегічне планування

Закінчення табл. 1

Савченко М. В., Шкуренко О. В. (2019)	Злиття та поглинання як механізм зростання конкурентоспроможності та створення синергії	Інтеграційний, корпоративно-стратегічний	М&А-угоди, синергетичні ефекти, корпоративна реструктуризація
Травкіна К. В., Шуба О. А. (2021)	Особливості функціонування та проблеми розвитку ринку М&А в Україні	Інституційно-ринковий	Аналіз ринку М&А, інвестиційні угоди, регуляторні механізми, протидія рейдерству
Філюк Г. М., Скопенко Н. С., Северина І. Є. (2024)	Злиття і поглинання як адаптивна стратегія розвитку компаній в умовах воєнних та економічних викликів	Стратегічний, адаптивний	Due diligence, стратегічні альянси, оцінка ризиків, корпоративна адаптація
Лойко В. В., Казак О. О., Бондарчук В. І. (2025)	М&А як інструмент підвищення економічної ефективності та міжнародної конкурентоспроможності компаній	Міжнародно-економічний, стратегічний	Транскордонні М&А, фінансове моделювання, аналітика ефективності угод
Руденко Є. Ю. (2024)	Фінансова система як основа забезпечення макроекономічної та фінансової стійкості	Системно-фінансовий	Регулювання фінансових ринків, інститути фінансової стабільності, макрофінансові інструменти

Узагальнено автором

Фінансові аспекти стійкості економіки також розкрито в роботах М. І. Диби, Ю. О. Гернего та Т. Н. Шкоди, які розширюють проблематику, інтегруючи ESG-підхід. Автори розглядають потенціал мобілізації фінансових ресурсів для відбудови економіки України з урахуванням екологічних, соціальних та управлінських критеріїв, що формує нову інституційно-фінансову основу довгострокової стійкості.

На макрофінансовому рівні проблему стабілізації розкриває Л. В. Лисяк, яка аналізує фіскальну консолідацію як інструмент зміцнення державних фінансів. У цьому підході консолідація ресурсів трактується як необхідна умова зменшення бюджетних дисбалансів і підвищення фінансової стійкості держави, що створює передумови для стабільного економічного розвитку.

Антикризовий і управлінський вимір проблеми представлений у монографії М. О. Кизима. Автор розглядає консолідацію ресурсів та управлінські трансформації як складові антикризового управління розвитком промислових підприємств, підкреслюючи значення реструктуризації, диверсифікації та стратегічного планування в умовах турбулентності.

Окрему групу досліджень становлять праці, присвячені злиттям і поглинанням (М&А) як формі консолідації капіталу. М. В. Савченко та О. В. Шкуренко обґрунтовують М&А як інструмент підвищення конкурентоспроможності компаній через досягнення синергетичних ефектів. Подібну проблематику розвивають К. В. Травкіна та О. А. Шуба, які аналізують інституційні та ринкові особливості

функціонування українського ринку злиттів і поглинань, акцентуючи увагу на регуляторних обмеженнях та ризиках.

Сучасний адаптивний підхід до M&A представлений у роботі Г. М. Филюк, Н. С. Скопенко та І. Є. Северини, де злиття і поглинання розглядаються як стратегія розвитку компаній в умовах воєнних та економічних викликів. Автори підкреслюють зростання ролі інструментів оцінювання ризиків, due diligence та стратегічних альянсів.

З міжнародно-економічних позицій M&A аналізують В. В. Лойко, О. О. Казак і В. І. Бондарчук, які розглядають консолідаційні операції як спосіб підвищення міжнародної конкурентоспроможності та економічної ефективності компаній в умовах глобалізації.

Завершує узагальнення системно-фінансовий підхід Є. Ю. Руденка, який трактує фінансову систему України як ключовий елемент забезпечення макроекономічної та фінансової стійкості, визначаючи важливість скоординованого функціонування фінансових інститутів і регуляторних механізмів.

Таким чином, аналіз наукових підходів свідчить, що консолідація капіталу досліджується на мікро-, мезо- та макроекономічному рівнях — від оптимізації структури капіталу підприємств і M&A-угод до державної фінансової та промислової політики. Водночас недостатньо систематизованими залишаються питання взаємозв'язку консолідації капіталу з економічною стійкістю в умовах структурної трансформації та кризової невизначеності, що зумовлює актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

В умовах зростання макроекономічної невизначеності, структурних дисбалансів та посилення зовнішніх і внутрішніх ризиків проблема забезпечення економічної стійкості суб'єктів господарювання й економічних систем різного рівня набуває особливої актуальності. Одним із перспективних інструментів протидії загрозам втрати економічної стійкості виступає консолідація капіталу, яка поєднує фінансові, інституційні та організаційно управлінські механізми впливу на стійкість економічного розвитку.

З науково методичної точки зору консолідація капіталу доцільно розглядати як цілеспрямований процес об'єднання, концентрації та координації фінансових, виробничих і організаційних ресурсів, спрямований на підвищення здатності економічних систем протистояти дестабілізуючим чинникам. У цьому контексті економічна стійкість трактується не як статичний стан рівноваги, а як динамічна властивість системи зберігати функціональну цілісність, адаптуватися до змін середовища та відновлюватися після негативних впливів.

Методологічною основою застосування консолідації капіталу у забезпеченні економічної стійкості є системний підхід, відповідно до якого капітал розглядається як інтегрований ресурс, вбудований у мережу економічних, фінансових та інституційних зв'язків. Консолідація капіталу в межах цього підходу дозволяє підвищити узгодженість функціонування елементів системи, знизити фрагментацію ресурсів та мінімізувати втрати, пов'язані з некоординованими управлінськими рішеннями.

Важливим методичним принципом є ієрархічність реалізації консолідації капіталу, що передбачає її застосування на різних рівнях економічної системи — мікро, мезо та макrorівні. На рівні підприємства консолідація капіталу реалізується через оптимізацію структури фінансування, укрупнення активів, реструктуризацію боргових зобов'язань та інтеграцію бізнес процесів, що сприяє зменшенню фінансових ризиків і підвищенню платоспроможності. На мезорівні

консолідація набуває форми кооперації, кластеризації та створення бізнес інтегрованих структур, здатних забезпечувати ефект масштабу та підвищувати адаптивність регіональних економічних систем. На макрорівні вона проявляється через концентрацію фінансових ресурсів, інструменти фіскальної та інвестиційної політики, а також розвиток національної фінансової системи як чинника економічної стабільності.

З позицій науково методичних засад важливе значення має превентивний характер консолідації капіталу. Її застосування доцільно розглядати не лише як реакцію на вже реалізовані кризові явища, а як інструмент раннього реагування на потенційні загрози економічній стійкості. Консолідація капіталу дозволяє сформувати фінансові резерви, підвищити ліквідність і диверсифікувати ризики, що знижує ймовірність критичних втрат у разі негативних шоків.

Методично важливим є поєднання консолідації капіталу з стратегічним управлінням розвитком, що передбачає узгодження короткострокових антикризових заходів із довгостроковими цілями економічного зростання. У цьому контексті консолідація капіталу виступає не лише інструментом стабілізації, а й фактором формування інвестиційного потенціалу, технологічного оновлення та структурної модернізації економічних систем.

Окрему увагу в науково методичному забезпеченні доцільно приділяти інституційному середовищу реалізації консолідації капіталу. Ефективність цього інструменту значною мірою залежить від прозорості фінансових ринків, якості регуляторних механізмів, захисту прав власності та дієвості корпоративного управління. Недостатня інституційна підтримка може нівелювати потенційні переваги консолідації та трансформувати її у джерело додаткових ризиків.

Таким чином, науково методичні засади використання консолідації капіталу як інструменту протидії загрозам втрати економічної стійкості ґрунтуються на системному, ієрархічному та превентивному підходах, інтеграції фінансових і управлінських механізмів, а також узгодженні стабілізаційних і стратегічних цілей розвитку. Реалізація цих засад створює підґрунтя для формування стійких економічних систем, здатних ефективно функціонувати в умовах структурних трансформацій та підвищеної невизначеності.

В умовах підвищеної волатильності економічного середовища, зростання системних ризиків, структурних дисбалансів і геополітичної невизначеності консолідація капіталу набуває значення універсального інструменту забезпечення стабільного функціонування та сталого розвитку економічних систем різного рівня. Її вплив реалізується в різних формах, що відповідають специфіці мікро-, мезо- та макроекономічних процесів, за дотримання певних інституційних та організаційно-економічних умов.

На **мікроекономічному рівні** консолідація капіталу проявляється у формі оптимізації структури фінансування підприємств, укрупнення активів, інтеграції бізнес-процесів, злиттів і поглинань, а також реструктуризації зобов'язань. У цій формі вона спрямована на зменшення фінансової вразливості, підвищення ліквідності та платоспроможності суб'єктів господарювання, а також на створення ефектів масштабу, що дозволяють компенсувати зростання витрат і ризиків в умовах нестабільного середовища. Консолідація капіталу тут виконує стабілізаційну та адаптаційну функції, забезпечуючи здатність підприємств підтримувати безперервність операційної діяльності.

На **мезоекономічному рівні** вплив консолідації капіталу реалізується через формування бізнес-інтегрованих структур, кластерів, корпоративних об'єднань і

стратегічних альянсів. У цій формі консолідація сприяє координації економічних інтересів учасників, зменшенню фрагментації ресурсів, підвищенню стійкості регіональних економічних систем і галузевих комплексів. Вона створює умови для структурної узгодженості виробничих ланцюгів, підвищення інноваційної активності та посилення адаптивності до зовнішніх шоків, що є ключовими чинниками сталого розвитку на мезорівні.

На макроекономічному рівні консолідація капіталу набуває форми концентрації фінансових ресурсів у межах національної фінансової системи, реалізації фіскальної та інвестиційної політики, а також підтримки стратегічно важливих секторів економіки. У цьому вимірі вона впливає на стабільність через зниження макрофінансових дисбалансів, посилення можливостей держави щодо антикризового реагування та забезпечення довгострокових інвестиційних пріоритетів. Консолідація капіталу виступає інструментом узгодження короткострокових стабілізаційних заходів із цілями сталого економічного зростання.

Вплив консолідації капіталу на стабільне функціонування та сталий розвиток не є автоматичним і залежить від комплексу умов, у межах яких вона реалізується. Першочерговим чинником є якість інституційного середовища, що включає рівень захисту прав власності, прозорість фінансових ринків, ефективність регуляторних механізмів і корпоративного управління. За слабких інституційних умов консолідація може трансформуватися з інструменту стабілізації у джерело додаткових ризиків і монополізації.

Важливою умовою є стратегічна спрямованість процесів консолідації капіталу. Її використання має бути підпорядковане довгостроковим цілям розвитку, а не лише короткостроковому виживанню економічних суб'єктів. Це передбачає узгодження рішень щодо консолідації з інвестиційною, інноваційною та структурною політикою, а також інтеграцію цього інструменту в систему стратегічного управління.

Суттєвою умовою ефективності є превентивний характер застосування консолідації капіталу. Використання цього інструменту на етапах раннього виявлення ризиків дозволяє знизити ймовірність критичних порушень економічної стійкості, сформувати фінансові резерви та підвищити здатність системи до самовідновлення. Реактивне застосування консолідації, навпаки, часто супроводжується вищими витратами та обмеженими можливостями для збереження сталого розвитку.

Не менш важливою умовою є баланс між концентрацією та диверсифікацією капіталу. Надмірна концентрація може підвищувати системні ризики, тоді як поєднання консолідації з диверсифікацією джерел фінансування, видів діяльності та ринків сприяє посиленню стійкості економічних систем у довгостроковій перспективі.

Таким чином, консолідація капіталу впливає на забезпечення стабільного функціонування та сталого розвитку економічних систем через різні форми, що відповідають рівням економічної ієрархії, та за умов дотримання інституційних, стратегічних і превентивних вимог. В умовах зростання невизначеності й ризиків вона виступає не лише стабілізаційним інструментом, а ключовим елементом механізму підвищення адаптивності та довгострокової стійкості економічних систем.

Висновки і перспективи досліджень. Проведене дослідження підтвердило, що в умовах зростання невизначеності, посилення економічних ризиків та структурних

трансформацій консолідація капіталу набуває системоутворюючого значення для забезпечення стабільного функціонування та сталого розвитку економічних систем різного рівня. Вона виступає не лише фінансовим механізмом концентрації ресурсів, а комплексним інструментом впливу на адаптивність, стійкість і відтворювальний потенціал економіки.

Узагальнення науково методичних підходів дозволило обґрунтувати доцільність трактування консолідації капіталу як динамічного процесу інтеграції фінансових, виробничих і організаційних ресурсів, спрямованого на зниження вразливості економічних систем до дестабілізуючих чинників. Такий підхід дає змогу перейти від фрагментарного використання окремих фінансових інструментів до формування цілісної моделі забезпечення економічної стійкості.

Встановлено, що ефект від застосування консолідації капіталу має багаторівневий характер. На мікроекономічному рівні вона сприяє підвищенню фінансової стійкості суб'єктів господарювання через оптимізацію структури капіталу, зниження боргових ризиків і підвищення ліквідності. На мезоекономічному рівні консолідація створює передумови для формування бізнес інтегрованих структур і кластерів, які забезпечують координацію економічної діяльності, зменшення транзакційних витрат та зростання адаптивності регіональних і галузевих систем. На макроекономічному рівні вона набуває значення інструменту стабілізації фінансової системи, концентрації інвестиційних ресурсів і реалізації стратегічних пріоритетів державної економічної політики.

Доведено, що ключовою перевагою консолідації капіталу є її превентивна функція, яка полягає у здатності зменшувати ймовірність втрати економічної стійкості ще на етапі формування загроз. Використання консолідації як інструменту раннього реагування дає змогу сформувати резерви фінансової стійкості, посилити внутрішню узгодженість економічних систем і підвищити їх здатність до самовідновлення за умов негативних зовнішніх шоків.

Разом з тим встановлено, що ефективність впливу консолідації капіталу істотно залежить від умов її реалізації. Вирішального значення набувають якість інституційного середовища, рівень прозорості фінансових відносин, ефективність корпоративного управління та узгодженість процесів консолідації зі стратегіями довгострокового розвитку. За відсутності таких умов консолідація капіталу може втратити стабілізаційний потенціал і трансформуватися у джерело підвищення системних ризиків.

Обґрунтовано, що у сучасних умовах особливої уваги потребує баланс між концентрацією та диверсифікацією капіталу. Консолідація має поєднуватися з диверсифікацією джерел фінансування, видів діяльності та ринків, що дозволяє уникнути надмірної залежності від окремих фінансових або виробничих сегментів і забезпечує довгострокову економічну стійкість.

Консолідація капіталу виступає багатофункціональним інструментом забезпечення стабільного функціонування та сталого розвитку економічних систем, здатним інтегрувати стабілізаційні, адаптивні та стратегічні компоненти економічної політики. Її науково методично обґрунтоване використання створює передумови для підвищення стійкості економіки до сучасних викликів і формує основу для подальших досліджень, спрямованих на розробку прикладних механізмів оцінювання та управління процесами консолідації капіталу в умовах зростаючої невизначеності.

Подальші наукові дослідження доцільно зосередити на поглибленні методичного інструментарію оцінювання впливу різних форм консолідації капіталу на економічну стійкість з урахуванням галузевої специфіки та рівнів ієрархії

економічних систем; розробці кількісних моделей і інтегральних індикаторів, здатних відобразити превентивний потенціал консолідації в умовах багатofакторної невизначеності; аналізі взаємодії процесів консолідації капіталу з ESG-орієнтованими підходами та інноваційним розвитком; а також дослідженні ролі інституційного середовища й державної політики у мінімізації ризиків надмірної концентрації капіталу та посиленні його стабілізаційної і довгостроково-розвиткової функцій.

Список літератури:

1. Григор'єва С. В. Консолідація капіталу та її значення для розвитку вертикально-інтегрованих компаній України // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2016. – № 2 (61). – С. 34–39. – DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.2\(61\).2016.34-39](https://doi.org/10.33987/vsed.2(61).2016.34-39).
2. Амоша О. І., Трушкіна Н. В., Шипоша В. А. Механізм формування та управління розвитком бізнес-інтегрованих структур у східних регіонах України // Економічний вісник Донбасу. – 2021. – № 3 (65). – С. 4–23. – DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-4-23](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-4-23).
3. Амоша О. І., Амоша О. О. Проблеми стратегії розвитку та фінансово-економічного регулювання промисловості // Економіка промисловості. – 2024. – № 2. – С. 29–46. – DOI: <https://doi.org/10.15407/econindustry2024.02.029>.
4. Сторожук Т. М., Малинич Н. В., Пастух Д. Л. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства // Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. – 2020. – Вип. 5. – С. 148–159. – DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.5.2020.148-159>.
5. Диба М. І., Гернего Ю. О., Шкода Т. Н. Потенціал фінансування відбудови економіки України з урахуванням критеріїв ESG // Фінанси України. – 2022. – № 7. – С. 57–69. – DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.07.057>
6. Лисяк Л. В. Політика фіскальної консолідації в Україні як інструмент стабілізації державних фінансів // *Ефективна економіка*. – 2015. – № 8. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4239>
7. Кизим М. О. Антикризове управління розвитком промислових підприємств : монографія. – Харків : ІНЖЕК, 2017. – 320 с.
8. Савченко М. В., Шкуренко О. В. Злиття та поглинання як інструмент підвищення конкурентоспроможності компаній // *Управління економікою: теорія та практика*. – 2019. – № 92. – С. 92–105. – DOI: <https://doi.org/10.37405/2221-1187.2019.92-105>.
9. Травкіна К. В., Шуба О. А. Особливості українського ринку злиттів і поглинань // *Бізнес Інформ*. – 2021. – № 6. – С. 298–304. – DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-298-304>.
10. Филюк Г. М., Скопенко Н. С., Северина І. Є. Злиття та поглинання як стратегія розвитку компаній в умовах сучасних викликів // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. – 2024. – Вип. 224 (1). – С. 12–21. – DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2024/224-1/12>.
11. Лойко В. В., Казак О. О., Бондарчук В. І. Перспективи розвитку операцій злиття і поглинання у міжнародному бізнесі та шляхи максимізації економічної ефективності компаній України // *European Scientific Journal of Economics and Financial Innovation*. – 2025. – № 1. – DOI: <http://doi.org/10.32750/2025-0107>
12. Руденко Є. Ю. Фінансова система України: структура та сутність у контексті забезпечення стійкості // *Бізнес Інформ*. – 2024. – № 4. – С. 178–186. – DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-178-186>.

Fesiuk Yurii

Capital consolidation as a means of countering threats of loss of economic sustainability

Capital consolidation is studied as a comprehensive tool for ensuring stable functioning and sustainable development of economic systems of various levels in conditions of increasing uncertainty and risks. The relevance of the study is due to the increasing destabilizing influence of macroeconomic, financial and structural factors that form threats of loss of economic stability of business entities, industry complexes and the national economy as a whole.

The purpose of the article is to scientifically substantiate the forms, conditions and scientific and methodological principles of using capital consolidation as an effective tool for countering threats to economic stability in the modern transformation environment. The study applied systemic, structural-functional and hierarchical approaches, which made it possible to consider capital consolidation as a dynamic process of integration of financial, production and organizational-management resources.

It has been proven that the impact of capital consolidation is multi-level and is implemented at the micro, meso and macroeconomic levels. At the enterprise level, it contributes to increasing financial stability by optimizing the capital structure, reducing the debt burden and increasing liquidity. At the mesoeconomic level, capital consolidation ensures the formation of business-integrated structures and industry associations that increase the adaptability of regional economic systems and reduce the fragmentation of resources. At the macroeconomic level, it acts as a tool for concentrating investment resources, stabilizing the financial system and coordinating short-term stabilization measures with long-term goals of sustainable development.

The effectiveness of capital consolidation as a tool for countering economic threats is determined by a set of conditions, among which the key ones are the quality of the institutional environment, the strategic focus of management decisions, the preventive nature of the application of consolidation and the balance between concentration and diversification of capital; in the absence of appropriate conditions, consolidation may lose its stabilization potential and acquire the characteristics of an additional source of systemic risks.

Scientifically based use of capital consolidation creates prerequisites for increasing adaptability and long-term economic sustainability in conditions of growing uncertainty, and also forms a methodological basis for further research aimed at developing applied mechanisms for managing consolidation processes in economic systems of various levels.

Keywords: capital consolidation; economic sustainability; sustainable development; economic systems; financial stability; business integration; mergers and acquisitions; risks and uncertainty; institutional environment; strategic management; integrated approach.